

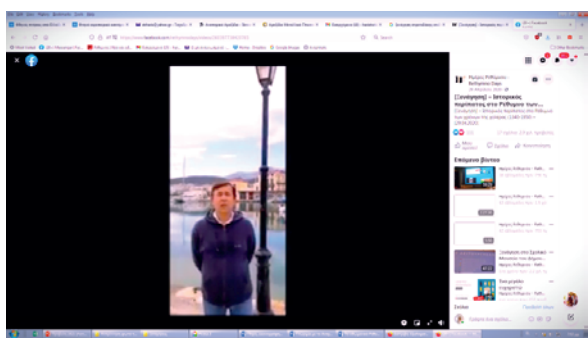

Αναδιφώντας το χθες (305)

Βιοματικές προσεγγίσεις στην ιστορία και στη φύση του Ρεθύμνου (10)

Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

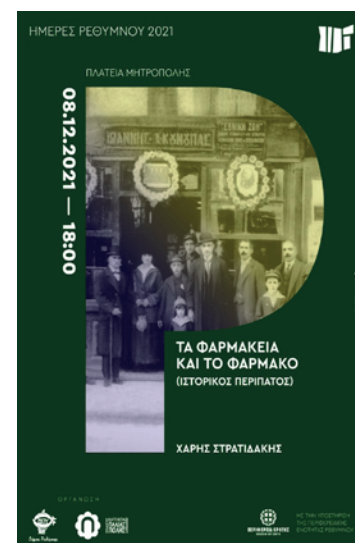

49. Ιατρική Ιστορία. Το Ρέθυμνο στα χρόνια της χολέρας Ιστορικό. Αυτός ήταν ο μοναδικός περίπατος που πραγματοποιήθηκε χωρίς κοινό. Στη διάρκεια του πρώτου lockdown διοργανώσαμε μια σχετική με τις επιδημίες περιήγηση, στις 29-4-2020, που μεταδόθηκε από τον ιστότοπο των «Ημερών Ρεθύμνου». Αποδείχθηκε η πιο δύσκολη ξενάγηση για τον υπογραφομένο

αλλά και για τον Θωμά Κρεβετζάκη που τον βιντεοσκοπούσε! **Περίληψη.** Ξεκινήσαμε από τον Αγνώστο Στρατιώτη, που φέρει στολή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, μιλώντας για την ισπανική γρίπη που ξέσπασε κατά την περίοδο διεξαγωγής του. Στην Άμμος Πόρτα μιλήσαμε για τα μέτρα που παίρνονταν σε περιπτώσεις επαπειλούμενων επιδημιών και στη Μονή Αγίας Βαρβάρας (ΕΟΜΜΕΧ) για τις επιδημίες οστρακιάς, ιλαράς και κοκκύτη. Στο Αγγλικό Τηλεγραφείο αναφερθήκαμε στη μετάδοση της είδσης ξεσπάσματος επιδημιών και στο δημοτικό νοσοκομείο στην αδυναμία του σε παρόμοιες περιπτώσεις. Στον φούρνο Ροδινού μιλήσαμε για τη φυματίωση του Ανδρέα και τη διάδοσή της στον Μεσολόμο και στον Άγιο Φραγκίσκο για τους τάφους μολυσμένων σε επιδημία που ανασκόφησαν εκεί.

Στην Αγία Βαρβάρα μιλήσαμε για την προστασία από την ευλογία και στην Κλινική Δανδούλο για τον διορισμό του ως δημοτικού γιατρού σε περιόδους επιδημιών. Στην κρήνη Ριμόντι μιλήσαμε για τις επιδημίες τύφου και στον Άγιο Λάζαρο για τα λαζαρέτα του Ρεθύμνου. Στην Αποβάθρα αναφερθήκαμε στις επιδημίες που σάρωναν τους Μικρασιάτες πρόσφυγες και στο παλιό λιμάνι στο υγειονομείο. Στη Φορτέτσα μιλήσαμε για την πανούκλα του 1646 και στον Άγιο Σπυρίδωνα για την προστασία απ' αυτήν. Βλέποντας απέναντι τη Μεσσηνία, αναφερθήκαμε στη λέπρα, ενώ στο Ταχυδρομείο μιλήσαμε για τον απολυμαντικό κλίβανο. Τέλος, στη Σχολή Χωροφυλακής μιλήσαμε για τον γιατρό Βογιατζή που πολέμησε εκεί τη φυματίωση. **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χάρης, *Το Ρέθυμνο στα χρόνια της χολέρας, Επιδημικές ασθένειες και πρακτικές υγιεινής από τον 14^ο μέχρι τον 20^ο αιώνα*, Ρέθυμνο 2020. **Προβλή:** Διατίθεται.

50. Ιατρική Ιστορία. Φαρμάκι μέσα μου πικρό: Τα φαρμακεία του Ρεθύμνου Ιστορικό. Ο περίπατος διεξήχθη στις 8-12-2021 από τις «Ημέρες Ρεθύμνου» και ακολούθηθηκε από ομιλία-προβολή του Μάνου Γοργοράπη στο Σπίτι Πολιτισμού και ξενάγηση στην έκθεση ψηφιδωτού με ληγμένα φάρμακα της Ελένης Ιωαννίδου. **Περίληψη.** Ξεκινήσαμε από το ιστορικό φαρμακείο Κούνουπα, που άνοιξε το 1908, όταν ο Ιωάννης απέσπασε άδεια άσκησης επαγγέλματος. Το κατάστημα μετακόμισε πολλές φορές. Η επόμενη στάση πραγματοποιήθηκε στην οδό Αρκαδίου, μπροστά στο κατάστημα που φιλοξένησε το φαρμακείο του Ευάγγελου Νησιανάκη. Στον ίδιο δρόμο είχε δραστηριοποιηθεί επί Κρητικής Πολιτείας ο γιατρός και φαρμακοποιός Στυλιανός Μανουσέλης. Παραπέρα είχε το ιατρείο του ο γιατρός και ανεπίσημα φαρμακοποιός Σταμάτης Ρολόγης. Στη σημερινή Σχολή Αστυνομίας λειτουργούσε από το 1899 μέχρι το 1941 το φαρμακείο του Δημοτικού Νοσοκομείου.

Αναφερθήκαμε επίσης στο αχτάρικο (βοτανοπώλειο) του 17^{ου} αιώνα του Τουρκορεθύμνιου Μερτζάν, για το οποίο έμμετρα διαφήμιση εκτίθεται στο Λαογραφικό Μουσείο. Στάση πραγματοποιήσαμε και στο φαρμακείο Θεμιστοκλή Σαουνάτου και από το 1923 που πέθανε τον αδελφό του γιατρού Γεωργίου. Στην Χατζηγρηγοράκη αναφερθήκαμε στο φαρμακείο Μιχαήλ Σταυρίδη της περιόδου 1936-1954 και στη Σουλίου στο τελευταίο αχτάρικο της πόλης και στη θαλασσοματριά αλοιφή εγκαυμάτων Δημητρώα και Μαρίτσας Τζέτζου. Κάναμε επίσης αναφορά στο φαρμακείο Νικολάου Βολακάκη, από το 1938, στη γωνία Εθνικής Αντιστάσεως και Γοβατζιδάκη και στο νεότερο, από το 1955, του Εμμανουήλ Κατσιμπράκη. Μιλήσαμε τέλος για ένα από τα παλιότερα φαρμακεία της πόλης, του Ευάγγελου Βενετιάκη, στον Πλάτανο, όπως και για το αχτάρικο του Κοντογιάννη, τελευταίο του είδους του. **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χάρης, «Φαρμάκι μέσα μου γλυκόπικρο: Αναδιφώντας την ιστορία των φαρμακείων στο Ρέθυμνο», *Ρεθηνιώτικα Νέα*, φ. 10-12-2021

51. Μουσική Ιστορία. Το Ρέθυμνο του Νίκου Μαμαγκάκη Ιστορικό. Αντίθετα μ' ό τι συμβαίνει συνήθως, η περιήγηση πραγματοποιήθηκε αρχικά ως διάλεξη - προβολή, σε εκδήλωση που οργάνωσε η Κινηματογραφική Λέσχη στις 6-4-2019 στο Ωδείο Ρεθύμνου. **Περίληψη.** Ξεκινήσαμε με νοερή επίσκεψη στον φούρνο του πατέρα του, Ευάγγελου, στην οδό Αγίας Βαρβάρας. Τον συνέχισε ο αδελφός του μουσικού Ευάγγελος-Θεοδόσιος, άνθρωπος της μουσικής κι εκείνος. Ήταν δυναμικός, όπως και η αδελφή τους Αρτεμισία. Τα τρία αδελφία γεννήθηκαν στην οδό Βερνάρδου. Το σπίτι τους ερειπώθηκε από τους βομβαρδισμούς της Μάχης της Κρήτης και η οικογένεια κατέφυγε στο καλύβι του αμπελιού της στην οδό Μαρκελίου. Όταν ο Νίκος κατέβηκε στο Ρέθυμνο κι είδε το κτήριο της Φιλαρμονικής, στην οποία φοιτούσε, κατεστραμμένο, η μητέρα τους Αφροδίτη πήρε τα παιδιά και κατέφυγαν στη σπηλιά της Τρυπητής. Η επόμενη κατοικία τους ήταν στο Μακρύ Στενό.

Επιβοηθητικό υλικό. Στρατιδάκης Χάρης, «Νίκος Μαμαγκάκης, ο πολίτης του κόσμου. Τα παιδικά του χρόνια στο Ρέθυμνο 1, 2 και 3», *Ρεθηνιώτικα Νέα*, φ. 5/12/19-4-2019. **Προβλή:** Διατίθεται.

Τα νεανικά χρόνια του Νίκου ήταν παραβατικά, όπως τεκμηριώνεται από το παρωνύμιο «Μαμάγκος» και περιστατικά στο βιβλιοπωλείο Αριστόδημου Χατζηδάκη, στο Ζαχαροπλαστείο Ιωάννη Γρηγοριάδη αλλά και στο soldatenheim της οδού Αρκαδίου. Ένα τέτοιο περιστατικό στο γήπεδο των Περιβολίων, όπου πήγαν με φίλο του να παίξουν ποδόσφαιρο, τον έκανε να εγκαταλείψει τη γενέθλια πόλη. Στο γυρισμό τους τα Περιβολιανάκια τους κυνήγησαν. Ο Μαμαγκάκης σαν πιο γρήγορος τους ξέφυγε, σ' αντίθεση με τον φίλο του που έπεσε στα χέρια τους και τον χτύπησαν. Τότε ο χτυπημένος έβγαλε πιστόλι και σκότωσε ένα από τα Περιβολιανάκια. Συνυπεύθυνος κρίθηκε ο Νίκος, ο οποίος έτσι βρέθηκε εξορισμένος στον Πειραιά, υπό την ευθύνη συγγενών του, και ακολούθησε τη γνωστή ευρωπαϊκή μουσική πορεία.

οποία συμμετείχε και για το περιοδικό «Αθηνά» στο οποίο διετέλεσε αρχισυντάκτης. Αναφερθήκαμε στην παράσταση του έργου του «Ηφαιστείο» από το Εθνικό Θέατρο στο Ρέθυμνο το 1966 καθώς και στον Καλλιτεχνικό Σταθμό που εμπνεύστηκε όταν διατελούσε καθηγητής της Σχολής Καλών Τεχνών.

52. Λογοτεχνική Ιστορία. Αναζητώντας το Ρέθυμνο του Παντελή Πρεβελάκη Ιστορικό. Ο περίπατος ζητήθηκε από τα μέλη της ομάδας ανάγνωσης του Β' ΚΑΠΗ και πραγματοποιήθηκε στις 31-7-2017.

Περίληψη. Ξεκινήσαμε από την Αγία Βαρβάρα, όπου διαβάσαμε τα σχετικά με την αγιογράφηση του τρούλου από το «Χρονικό μιας Πολιτείας» και συνεχίσαμε με το σπίτι στο οποίο γεννήθηκε ο συγγραφέας στη γωνία του δρόμου. Επισκεφθήκαμε το Σχολείο της Αμαλίας Ζαννιδάκη στο οποίο φοίτησε και τον χώρο γύρω από τη Μητρόπολη που στεγαζόταν το γυμνάσιο, από το οποίο αποφοίτησε. Μιλήσαμε για την ποδοσφαιρική ομάδα στην οποία συμμετείχε και για το περιοδικό «Αθηνά» στο οποίο διετέλεσε αρχισυντάκτης. Αναφερθήκαμε στην παράσταση του έργου του «Ηφαιστείο» από το Εθνικό Θέατρο στο Ρέθυμνο το 1966 καθώς και στον Καλλιτεχνικό Σταθμό που εμπνεύστηκε όταν διατελούσε καθηγητής της Σχολής Καλών Τεχνών.

Εκεί δίπλα μεταφέρθηκαν το οστά του το 1991, κάτω από το άγαλμα της Σκεπτόμενης Κόρης του Πάνη Παππά, ενώ την πρόσοψη του Δημαρχείου κοσμήει ο ανδριάντας του, έργο του ίδιου. Στη συνέχεια αναφερθήκαμε στο «Χρονικό», έργο του 1937, που περιγράφει μια περίοδο που το οικονομικό κραχ είχε επηρεάσει βαθιά το Ρέθυμνο. Είδαμε τα δημοσίου έργα που επιχείρησαν να δώσουν εργασία στους κατοίκους του και μιλήσαμε για τη σχέση της πόλης με τη θάλασσα, για τα Μεζάρια που έγιναν Κήποι, για την Προκουμιά, για το φρούριο, για την οδό Τσάρου και τα περασμένα μεγαλεία της, για τον τουρκικό μαχαλά και τα καφενεία του, για την παρακμή του λιμανιού, για τους πρόσφυγες, καθώς και για το Μεγάλο Τζαμί και τους «αετέλετους» Τέσσερις Μάρτυρες.

Επιβοηθητικό υλικό. Στρατιδάκης Χάρης, «Το Ρέθυμνο του Παντελή Πρεβελάκη 1, 2 και 3», *Ρεθηνιώτικα Νέα*, φ. 11/18/28-7-2017. **Προβλή:** Διατίθεται.

53. Εκπαιδευτική Ιστορία. Περιήγηση στην εκπαιδευτική ιστορία του Ρεθύμνου (1795-1924) Ιστορικό. Ο περίπατος πραγματοποιήθηκε από τις «Ημέρες Ρεθύμνου» στις 5-10-2019, κατά τη Διεθνή Ημέρα Εκπαιδευτικών.

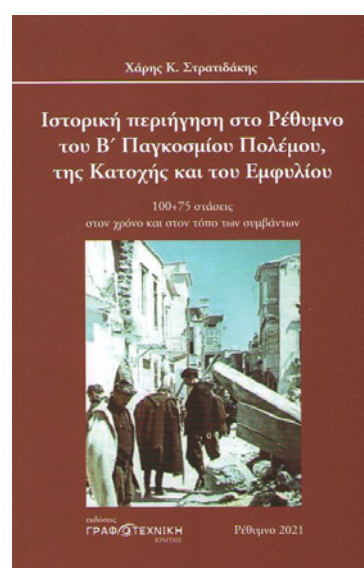
Περίληψη. Ξεκινήσαμε από τον Αγνώστο Στρατιώτη με αναφορές στο τυπογραφείο Καλαϊτζάκη με τις σχολικές εκδόσεις και στο εκπαιδευτικό περιοδικό «Προμηθέως Πυρφόρος». Στην Αρβανιά μιλήσαμε για τον εκπαιδευτικό Γεώργιο Δαφέρμο και στη Γερακάρη για τους Μιχαήλ Πρεβελάκη και Χρυσή Αθανασιάδου. Στον τεκέ Βελή Πασά αναφερθήκαμε στα σχολεία των κοινών μουσουλμανικών γραμμάτων και στο ιεροδιδασκαλείο που λειτουργούσε εκεί. Στην Πλατεία 25^{ης} Μαρτίου μιλήσαμε για το Αρκαδιώτικο Κονάκι των υπότροφων στο Ρέθυμνο μαθητών του μοναστηριού και παρακάτω για το Πρεβελιώτικο, καθώς και για τον πρωτοεργάτη της διδασκαλίας της εκπαίδευσης στην Κρήτη Εμμανουήλ Βυβιλάκη.

Στη Μητρόπολη θυμηθήκαμε τον Παύλο Βλαστό και τα βιβλιοπωλεία Σπανδαγκί, Αλικιώτη και Χατζηδάκη. Δεν παραλείψαμε το αρρεναγωγείο, το παρθεναγωγείο, το ελληνικό σχολείο αρρένων, το ημιγυμνάσιο (και από το 1909 γυμνάσιο) αρρένων, το νηπιαγωγείο και τη Νυκτερινή Σχολή Ενηλίκων. Αναφερθήκαμε επίσης στην Κοινοτική Βιβλιοθήκη και στη Βιβλιοθήκη του Διδακτικού Συλλόγου. Παρακάτω μιλήσαμε για τα βιβλιοπωλεία Δορυφόρου, Ζαχαρίου, Σπανδαγκί και Τσερβάκη κι επισκεφθήκαμε το σχολείο «Αθηνά», το Μουσικό Ημιγυμνάσιο και τα Μουσουλμανικά Εκπαιδευτήρια. Μιλήσαμε επίσης για τα 1^ο και 4^ο δημοτικά σχολεία, για το ιεροδιδασκαλείο και τη βιβλιοθήκη του τεμένους Χουσεΐν Πασά και για το «προσφυγικό» 3^ο δημοτικό σχολείο.

Επιβοηθητικό υλικό. Στρατιδάκης Χάρης, *Περιήγηση στην εκπαιδευτική ιστορία του Ρεθύμνου*, Ρέθυμνο 2021. **Προβλή:** Διατίθεται.

Διόρθωση στη διόρθωση...

Ιστορική περιήγηση στο Ρέθυμνο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, της Κατοχής και του Εμφυλίου
100^ο χρόνια στον χρόνο και στον τόπο των συμβάντων
Χάρης Κ. Στρατιδάκης
Ρέθυμνο 2021

Δεν αρκεί να διορθώνουμε τα λάθη μας. Πρέπει να το κάναμε διαρκώς, σε κάθε ευκαιρία, με λιγότερες πιθανότητες να σταματήσουμε την αναπαραγωγή τους. Έτσι είχε γίνει παλιότερα με την επί της Λεωφόρου Κουντουριώτη ενοικιαζόμενη κατοικία της οικογένειας του Πρεβελάκη, που λανθασμένα είχα γράψει ότι ο συγγραφέας γεννήθηκε εκεί, ένα λάθος που κάποιος δεν σταματούσε να επαναλαμβάνουν (αντί του σωστού γυνία Αγίας Βαρβάρας και Εθνικής Αντιστάσεως). Το ίδιο συνέβη και με την οικία Πλεύρη, για την οποία είχα γράψει ότι θα πρέπει να βρισκόταν στη βόρεια γωνία των οδών Δημητρακάκη και Ζαμπελίου. Κι όμως το διόρθωσα αρκετές φορές, μεταξύ των οποίων και στο βιβλίο «Ιστορική περιήγηση στο Ρέθυμνο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, της Κατοχής και του Εμφυλίου». Γράφω εκεί:

«Στάση 34. Οδός Δημητρακάκη, οικία Πλεύρη. Η οικία Πλεύρη, στη νότια γωνία των οδών Δημητρακάκη και Ζαμπελίου, επί Γερμανοκατοχής είχε «στοιχειώσει» από τα βασανιστήρια στα οποία υπέβαλλαν τους αγωνιστές της αντίστασης οι εθνικοσοσιαλιστές της Κρατικής Μυστικής Αστυνομίας της ναζιστικής Γερμανίας, με επικεφαλής τον Herman - Otto Greiner, αλλά και της Μυστικής Στρατιωτικής Αστυνομίας. Στο υπόγειο αρκετοί Ρεθηνιώτες είχαν βασανιστεί άγρια, επειδή είχαν ενοχοποιηθεί από δωσιολογούς ή είχαν απλά κριθεί ως ύποπτοι αντιστασιακής δράσης».

...και τελικά, αδιόρθωτοι!

Οι διοργανωτές του προ ημερών Κυνηγιού Θησαυρού δεν πρόσεξαν φαίνεται τη διόρθωση κι έστειλαν τους «κυνηγούς» στην παλιά διεύθυνση. Ζήτησα από τον φίλο Μάνο Γοργοράπη (τον και νικητή του Κυνηγιού) τη φωτογραφία της οικίας Πλεύρη που έχει δημοσιεύσει και την παραθέτω, μαζί με μια λεζάντα: «Το 1958, ο γιατρός Αγγελιδάκης-Αναγνωστάκης-Φουντουλάκης άνοιξαν την περίφημη πολυκλινική «Κυανούς Σταυρός», αρχικά στη συμβολή των οδών Ζαμπελίου και Αγίου Βασιλείου (σήμερα οδός Δημητρακάκη, στον χώρο της πολυκατοικίας, στο ισόγειο της οποίας λειτουργεί η φρουραγορά Ηλιάκη), στην οικία του ιατρού Βασίλη Πλεύρη, φίλου των τριών ιατρών (φωτ. αρχείο Ελένης Αναφαντάκη, αρχές της δεκαετίας του 1970)». Η φωτογραφία δημοσιεύτηκε στο αφιέρωμα του Μ. Γοργοράπη με τον τίτλο «Πολυκλινική», στο πρώτο από τα τρία, στις 20 του περασμένου Ιανουαρίου στην εφημερίδα «Ρεθηνός». Τον ευχαριστώ και από αυτή τη θέση.